

ศรีลังกา : ประวัติศาสตร์สมัยอาณาจักร

ผศ.ชมพูนุท นาศิริรักษ์*

บทนำ

ศรีลังกา คือดินแดนที่เคยเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พุทธศาสนาไปสู่รัฐต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วัฒนธรรมพุทธจากศรีลังกาจึงมีอิทธิพลต่อวิถีพุทธของชนชาติต่างๆ ในภูมิภาคนี้อย่างมาก และในทางกลับกันเมื่อพุทธศาสนาในศรีลังกาประสบปัญหาจนเสื่อมทรามลง คณะสงฆ์จากรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้มีส่วนช่วยฟื้นฟูกิจการพระพุทธศาสนาในศรีลังกา การศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยอาณาจักรของศรีลังกาจะช่วยให้เข้าใจถึงพัฒนาการของการเผยแผ่พุทธศาสนาในศรีลังกา และภูมิภาคอื่นๆ ซึ่งดำเนินไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในดินแดนนี้ โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวสิงหลและชาวมิฬิ ซึ่งเกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลานานกว่า 2,000 ปี

สภาพภูมิศาสตร์กับการตั้งหลักแหล่ง

ประเทศศรีลังกาตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ มีลักษณะเป็นเกาะรูปหยดน้ำ ตั้งอยู่ทางใต้ของประเทศอินเดีย ช่องแคบที่ขวางกั้นมีส่วนที่แคบที่สุดเพียง 22 กม. จึงไม่เป็นอุปสรรคในการอพยพของผู้คนจากตอนใต้ของอินเดียที่จะเข้ามาตั้งหลักแหล่งในศรีลังกา ดังปรากฏหลักฐานการเข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงสมัยเริ่มก่อตั้งอาณาจักร ตลอดจนการรุกรานของกองทัพจากอาณาจักรต่างๆ ในอินเดียได้เกือบทุกช่วงเวลา

ลักษณะภูมิประเทศของศรีลังกามีความแตกต่างกันมาก กล่าวคือ บริเวณตอนกลางค่อนข้างไปทางใต้จะเป็นเทือกเขาสูงสลับที่ราบสูง ในเขตนี้จะปกคลุมด้วยป่าฝนชื้นหนาที่บ ในขณะที่ภาคกลางตอนบนและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ดอนและแห้งแล้ง ภาคเหนือเป็นที่ราบกว้างใหญ่ ส่วนรอบเกาะเป็นที่ราบชายฝั่ง เกาะนี้ตั้งอยู่ในมหาสมุทรอินเดียเหนือเส้นศูนย์สูตรเล็กน้อย จึงได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นผลให้มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี การเพาะปลูกได้ผลดียกเว้นในเขตแห้งแล้ง แต่การที่ระดับความสูงของพื้นที่บนเกาะมีความแตกต่างกันมาก เป็นผลให้แม่น้ำสายต่างๆ ที่มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสูงตอนกลางของเกาะไหลผ่านลงทะเลอย่างรวดเร็วยกเว้นแม่น้ำสายหลัก เช่น แม่น้ำมหาเวลิคงคา ด้วยสภาพภูมิประเทศเช่นนี้ เมื่อมีการ

* อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ก่อตั้งอาณาจักรและประชากรเพิ่มจำนวนหนาแน่นขึ้น ความจำเป็นเรื่องการจัดการบริหารน้ำจึงเป็นภารกิจหลักของผู้นำ กษัตริย์ศรีลังกาหลายพระองค์สามารถจัดระบบชลประทานอย่างมีประสิทธิภาพ

การที่ศรีลังกาเป็นเกาะตั้งอยู่ใกล้อินเดีย และยังอยู่ในเส้นทางการค้าทางเรือที่สำคัญระหว่างตะวันตกคืออาหรับ กรีกโรมันและยุโรป กับตะวันออกคือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และจีน จึงทำให้เกิดเมืองท่าขึ้นโดยรอบเกาะ เช่น ตรินโคมาลีทางตะวันออกเฉียงเหนือ กัลเลทางใต้ เนกอมโบและโคลัมโบทางตะวันตก ประกอบกับศรีลังกามีทรัพยากรที่มีค่าหลายชนิด เช่น ทองแดง อัญมณี ไข่มุก เครื่องเทศ และผลผลิตของป่า จึงยิ่งทำให้การค้าระหว่างประเทศของศรีลังกาขยายตัวส่งผลดีด้านเศรษฐกิจ แต่ขณะเดียวกันก็เกิดผลเสียที่ร้ายแรง เพราะต่างชาติทั้งเอเชียและยุโรป พยายามรุกรานและยึดครองศรีลังกาตลอดมา

หลักฐานงานเขียนประวัติศาสตร์

การเขียนประวัติศาสตร์ของศรีลังกาเป็นแบบพงศาวดาร ได้รับอิทธิพลจากวิธีการเขียนพระไตรปิฎกของพุทธศาสนา คือ เป็นการบันทึกเหตุการณ์บ้านเมืองในลักษณะที่สัมพันธ์กับประวัติพุทธศาสนา เริ่มจากสมัยพุทธกาล การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มอารยัน การประดิษฐ์พุทธศาสนา การทำนุบำรุงบ้านเมืองของกษัตริย์ ตลอดจนการทำสงครามต่างๆ งานประวัติศาสตร์ประเภทนี้ที่สำคัญๆ ได้แก่ คัมภีร์มหาวงศ์ (Mahavamsa) คัมภีร์จุลวงศ์ (Culavamsa) คัมภีร์ทีปวงศ์ (Dipavamsa) ฯลฯ

จารึก เป็นหลักฐานอีกประเภทหนึ่ง que แสดงถึงเหตุการณ์และการกระทำของผู้ที่ให้สร้างจารึก มีอยู่ประมาณ 3,000 หลัก มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 3 – 7 เป็นการจารึกบนแผ่นหิน เสาหิน ผนังถ้ำ ฯลฯ เนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการทำบุญกุศล และการทำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ต่อบ้านเมือง

ส่วนงานเขียนเกี่ยวกับศรีลังกาของชาวต่างชาติในพุทธศตวรรษแรกๆ มีทั้งงานของชาวกรีก เช่น งานเขียนของปโตเลมีและเมกาธีนีส ชาวโรมัน เช่น ไพลีเน และชาวอาหรับ¹ ซึ่งกล่าวถึงสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติของศรีลังกาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการค้า ในระยะหลังจะมีบันทึกของผู้แสวงบุญชาวต่างชาติ ที่เดินทางมายังศรีลังกาซึ่งเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนานิกายเถรวาท เช่น บันทึกของภิกษุฟาเหียนจากจีน ได้กล่าวถึงสิ่งที่พบเห็นระหว่างพำนักการอยู่ในศรีลังกาเมื่อกลางพุทธศตวรรษที่ 10

¹ Ananda W.P. Guruge. (2002). From Tamaraparni to Taprobane and from Ceylon to Sri Lanka. In *The Culture Triangle of Sri Lanka*. p. 13.

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ของศรีลังกา¹

การสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดีในดินแดนนี้ ได้พบหลักฐานการเข้ามาอยู่อาศัยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคหินเก่า สันนิษฐานว่าคงเดินทางผ่านอินเดียลงมาเนื่องจากระยะนั้นระดับน้ำทะเลลดต่ำทำให้ศรีลังกาเป็นแผ่นดินผืนเดียวกับอินเดีย หลักฐานที่มีอายุมากที่สุดประมาณ 125,000 ปี คือ อารูธหิน พบบริเวณชายฝั่งและในเขตแห้งแล้ง หลักฐานเก่าแก่ระยะต่อมามีอายุประมาณ 34,000 ปี พบในถ้ำบริเวณที่ราบของเขตฝนชุก ช่วงระยะ 27,000 ปีโครงกระดูกที่พบมีลักษณะบางส่วนใกล้เคียงกับชาวเวททะเลและชาวสิงหล หลักฐานนี้ยุคหินกลางกลุ่มวัฒนธรรมบาลังโกตะ มีทั้งเครื่องมือหิน ลูกปัดจากเปลือกหอย และงานศิลปะถ้ำ

หลักฐานของยุคหินใหม่มีอายุประมาณ 6,000 ปีจะพบทั่วไปในทุกเขต แหล่งสำคัญคือที่ถ้ำโดรวากะ – กันดา ใกล้เมืองเกคัลเล พบเครื่องปั้นดินเผาสีดำ – แดง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของศรีลังกา พร้อมเครื่องมือเพาะปลูกที่ทำจากหิน หลักฐานเหล่านี้มีอายุเก่าแก่กว่าเครื่องมือยุคหินใหม่ของอินเดีย ได้ที่พบในศรีลังกา แสดงว่ามีการอพยพจากอินเดียเข้ามาอยู่ในเกาะนี้คงเกิดขึ้นหลังจากวัฒนธรรมนี้

ในยุคโลหะพบขี้ตะครันของแร่ทองแดงที่มันตัยและมาโตตามีอายุประมาณ 4,000 ปี แสดงว่ามนุษย์บนเกาะนี้รู้จักการนำโลหะมาหลอมใช้ประโยชน์ และส่งแร่ทองแดงเป็นสินค้าออกไปอินเดียด้วย ข้อมูลเหล่านี้ทำให้สามารถสันนิษฐานได้ว่าอินเดียและศรีลังกามีการติดต่อดังระดับการค้าระหว่างกันมาช้านานแล้ว หลักฐานที่พบในยุคเหล็กตอนต้นประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว แสดงถึงการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนต่างๆ บนเกาะนี้ เริ่มการสร้างชุมชนขนาดใหญ่ระดับเมือง มีการทำนาและปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งถลุงแร่ทองแดงเพื่อการส่งออก ดังนั้นก่อนที่พวกอินโดอารยันกลุ่มพระเจ้าวิษยะจะอพยพมาสร้างอาณาจักรสิงหล กลุ่มชนดั้งเดิมซึ่งคงเป็นชนเผ่าดราวิเดียนหรือเวททะเลคงมีการก่อตั้งเป็นสังคมเมืองที่มีความเจริญในระดับหนึ่ง มีวัฒนธรรมเฉพาะตน² ทั้งยังมีการติดต่อค้าขายกับดินแดนภายนอก หลักฐานเหล่านี้มีความคล้อยกับเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในมหากาพย์ “รามายณะ” ของพวกอารยัน

สมัยราชอาณาจักรศรีลังกา

ประวัติศาสตร์ศรีลังกาเริ่มขึ้นพร้อมกับการสถาปนาอาณาจักร ทั้งนี้เพราะการที่บ้านเมืองจะเข้มแข็งมั่นคง มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยศิลปวัฒนธรรม ประชาชนมีความมั่งคั่งร่ำรวยปราศจากความ

¹ S.U.Deranjanigala. (1996). Pre-and Protohistoric Settlement in Sri Lanka. In *The Prehistory of Asia and Oceania*. p. 278 – 281.

² ชูศักดิ์ ทิพเกษร. (2508). *พระพุทธศาสนาในศรีลังกา*. หน้า 7.

ทุกข์ยากมากขึ้นเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ปกครองเป็นสำคัญ ศรีลังกาตั้งแต่เริ่มแรก จะมีการปกครองระบบกษัตริย์มาโดยตลอดนานกว่า 2,000 ปี และสิ้นสุดเมื่อศรีลังกตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ราชอาณาจักรศรีลังกาจัดแบ่งเป็นยุคสมัยต่างๆ ตามที่ตั้งของราชธานีดังนี้

1. ก่อนสมัยอนุราชปุระ (พุทธศตวรรษที่ 1)

เหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารศรีลังกาก่อนการเข้ามาของพระมหินทเถระจะมีลักษณะเป็นแบบตำนานค่อนข้างมาก โดยเริ่มต้นเมื่อชนเผ่าอารยันนำโดยเจ้าชายวิชยะจากแคว้นทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียได้นำบริวารเข้ามาตั้งหลักแหล่งบนเกาะนี้ คัมภีร์มหาวงศ์กล่าวไว้ว่าพระองค์มาจากเมืองสิงหปุระในแคว้นกุจราช และมีเชื้อสายของพญาราชสีห์ราชวงศ์จึงได้ชื่อว่าราชวงศ์สิงหล¹ การสถาปนาอาณาจักรมีขึ้นในพุทธศักราชที่ 1 ทั้งนี้อาจเพราะว่าผู้เขียนพงศาวดารมีความประสงค์จะแสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องของศรีลังกาและราชวงศ์สิงหลในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของพุทธประวัติและเป็นเมืองพุทธที่สำคัญ

พระเจ้าวิชยะปราบปรามยึดครองดินแดนของกลุ่มคนดั้งเดิม (ยักษ์ นาค และรากษส) ตั้งตนเป็นกษัตริย์ปกครองแคว้นตัมปะปัดณี* ริมฝั่งแม่น้ำใกล้ชายฝั่งทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ด้วยความช่วยเหลือของชายาที่เป็นเผ่ายักษ์ แต่ต่อมาชายาองค์นี้ได้ถูกขับไล่ออกจากเมืองพร้อมโอรสธิดา และได้ไปสร้างเมืองใหม่อยู่ในเขตมลยประเทศซึ่งเป็นดินแดนตอนใน พระเจ้าวิชยะได้เสริมสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองและวัฒนธรรมอารยัน ด้วยการอภิเษกกับเจ้าหญิงแห่งราชวงศ์ปาณฑวะของแคว้นมถุรา เป็นผลให้ชาวมถุราจำนวนมากตามเข้ามาตั้งหลักแหล่ง และผสมผสานสายเลือดกับอารยันกลุ่มเดิมกลายเป็นบรรพบุรุษของชาวสิงหล ที่มีรากฐานของวัฒนธรรมพราหมณ์ปะปนกับความเชื่อของดราวิเดียน

สมัยพระเจ้าปัทมทวาสุเทวะ อาณาจักรใหม่ยิ่งทวีความแข็งแกร่ง อันเป็นผลจากการที่พระองค์ได้เสกสมรสกับเจ้าหญิงแห่งแคว้นในที่ราบสูงเดคข่าน พระญาติและผู้ติดตามของพระมหาลีได้กระจายไปสร้างเมืองเพิ่มขึ้นโดยรอบ ชุมชนชาวสิงหลได้ขยายไปทั่วทั้งในภาคเหนือ ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ และตอนบนของภาคกลาง² ส่วนชนพื้นเมืองดั้งเดิมได้ถอยหนีไปอยู่ในภาคใต้และตอนกลางของเกาะกลายเป็นชนชั้นล่างในสังคมสิงหล

¹ ปิยนาด (นิโครธา) บุนนาค. (2534). *ประวัติศาสตร์และอารยธรรมของศรีลังกา สมัยโบราณถึงก่อนสมัยอาณานิคม และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างศรีลังกากับไทย*. หน้า 24.

* ดินแดนแห่งดินสีแดง ตั้งชื่อตามสีดินในบริเวณที่พระเจ้าวิชยะมาขึ้นฝั่ง

² ปิยนาด (นิโครธา) บุนนาค. (2534). *เล่มเดิม*. หน้า 28.

2. สมัยอนุราชปุระ (พุทธศตวรรษที่ 2 – 16)

เมืองอนุราชปุระได้รับการสถาปนาเป็นราชธานี นับเป็นตัวอย่างของการวางแผนการปกครองที่ดี เนื่องจากเมืองนี้ตั้งอยู่ในชัยภูมิที่เหมาะสมทั้งด้านภูมิประเทศและด้านยุทธศาสตร์ คือ มีภูเขาและลำน้ำเป็นปราการธรรมชาติสามารถป้องกันการโจมตีจากภายนอก มีที่ราบขนาดใหญ่สำหรับการเพาะปลูกและยังเป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขายกับเมืองใกล้เคียง ดังนั้นเมืองนี้จึงสามารถคงความเป็นราชธานี ศูนย์กลางการปกครองและวัฒนธรรมได้นานถึง 12 ศตวรรษ ในสมัยนี้พุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานอย่างมั่นคงภายใต้การอุปถัมภ์ของกษัตริย์ วิถีพุทธได้เป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิตของชาวสิงหล และศรีลังกาได้เป็นศูนย์กลางของการเผยแผ่พุทธศาสนานิกายเถรวาทที่สำคัญที่สุดนอกดินแดนอินเดีย

ระยะเวลาที่เมืองอนุราชปุระมีฐานะเป็นราชธานี ราชวงศ์ต่างๆ ได้ผลัดกันเข้ามาปกครองสร้างสรรค์ความเจริญ รวมทั้งก่อให้เกิดเหตุการณ์อันหลากหลาย สามารถแบ่งช่วงเวลาของสมัยนี้ได้เป็น 2 ช่วงระยะ คือ

2.1 อนุราชปุระระยะแรก (พ.ศ. 105 – 976)

อาณาจักรศรีลังกาสมาสมัยนี้อยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์สิงหลและสายสาขา (ลัมพะกัณณะ) ปฐมกษัตริย์ คือ พระเจ้าปัลลวทุกกาณะเป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่ถือกำเนิดบนแผ่นดินนี้ พระองค์สามารถรวบรวมแคว้นสิงหลของผู้ตั้งหลักแหล่งที่เก่าใหม่เข้าด้วยกันอย่างมั่นคงโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่อนุราชปุระ และจัดตั้งหมู่บ้านชายแดนที่เข้มแข็งไว้รอบอาณาจักร ทรงริเริ่มธรรมเนียมการปรับปรุงระบบชลประทานด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำ และขุดคลองส่งน้ำเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน¹

กษัตริย์ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งอีกพระองค์หนึ่งคือ พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ สมัยนี้ศรีลังกาได้มีไมตรีกับพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งราชวงศ์เมาริยะของอินเดีย แต่อาจเป็นการยอมรับอำนาจที่เหนือกว่าของอินเดียก็เป็นได้² ความสัมพันธ์อันก่อให้เกิดผลที่สำคัญคือ การประดิษฐานพุทธศาสนาในศรีลังกาภายใต้การดำเนินงานที่สัมฤทธิ์ผลของพระมหินทรเถระ และคณะภิกษุภิกษุณีที่พระเจ้าอโศกส่งมา คณะสงฆ์กลุ่มแรกนี้ได้ชื่อว่าฝ่ายมหาวีหารตามชื่อพระอารามที่กษัตริย์สร้างถวาย ต่อมาได้มีการสร้างเจดีย์บรรพตและอุปราสาทเจดีย์สำหรับประดิษฐานพระรากขวัญและบาตรของพระพุทธเจ้า

ชาวทมิฬจากแคว้นโจละในอินเดียได้เริ่มเข้ามารุกรานศรีลังกา เนื่องจากเกิดการแย่งชิงอำนาจในหมู่เจ้านายราชวงศ์สิงหลทำให้อาณาจักรอ่อนแอลง ที่สุดทมิฬสามารถยึดเมืองอนุราชปุระและตั้งตน

¹ Ananda W.P. Guruge. (2002). *op.cit.* p. 20.

² ปิยนาด (นิโครธา) บุญนาค. (2534). *เล่มเดิม*. หน้า 50.

เป็นกษัตริย์ แต่กษัตริย์ทมิฬบางพระองค์ เช่น พระเจ้าเอลระกลับได้รับความเคารพยกย่องจากชาวสิงหล เพราะทรงปกครองบ้านเมืองด้วยความสามารถ ยุติธรรม และทรงคุณธรรม ถึงแม้พระองค์จะเป็นฮินดูแต่ก็ทำนุบำรุงพุทธศาสนาเป็นอย่างดี รวมทั้งให้เจ้านายสิงหลปกครองแคว้นแคว้นต่างๆ ตามเดิม แต่ภายหลังพระเจ้าทภูสุมคามนีแห่งแคว้นโรหนะก็ยึดเมืองอนูราธปุระคืนมาได้

พระเจ้าทภูสุมคามนีสามารถยึดอนูราธปุระกลับคืนและรวบรวมแคว้นสิงหลได้เป็นปึกแผ่นโดยใช้แนวคิดชาตินิยมที่มีพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินการ¹ พุทธศาสนานิกายเถรวาทได้รับการอุปถัมภ์จนเจริญรุ่งเรือง ทั้งการก่อสร้างพุทธสถาน การศึกษาและเผยแพร่พระธรรมกถา และการประกอบกิจพิธีทางศาสนา เช่น พิธีวิสาขบูชา เริ่มจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชกาลนี้ นอกจากนี้พระองค์ยังทำนุบำรุงประชากรด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำเพิ่มเติมด้วย

คณะสงฆ์ได้เริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองเกี่ยวกับปัญหาการสืบราชสมบัติหลังรัชสมัยพระเจ้าสัทธาติสสะซึ่งมีผลให้อำนาจของราชวงศ์เสื่อมลงจนต้องเสียเมืองให้แก่ชาวทมิฬอีกครั้งหนึ่ง กษัตริย์ชาวทมิฬปกครองระหว่าง พ.ศ. 500 - 514 อย่างโหดร้ายทารุณ ประกอบกับเกิดภาวะทุพภิกขภัยร้ายแรงติดต่อกันหลายปีประชาชนและภิกษุชาวสิงหลจำนวนมากจึงอพยพลี้ภัยไปอยู่ที่อินเดีย พระเถระชั้นสูงเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อนิกายพุทธศาสนาจึงจัดให้มีการจาริกพระไตรปิฎกและอรรถกถาต่างๆ ลงบนใบลานเป็นครั้งแรกเพื่อเป็นรักษาไว้เป็นหลักฐานถาวรแทนการท่องจำแบบเดิม

การแตกแยกในคณะสงฆ์เริ่มขึ้นหลังจากที่พระเจ้าทภูสุมคามนียึดเมืองอนูราธปุระคืนจากทมิฬ เนื่องจากพระองค์ได้สร้างวัดอภัยคีรีวิหารถวายแด่พระเถระที่เคยให้ความช่วยเหลือ ทำให้ฝ่ายมหาวีหารไม่พอใจ ในระยะต่อมาฝ่ายอภัยคีรีวิหารยังรับกลุ่มธรรมจิกจากอินเดียมาสมทบ จึงทำให้ความคิดเห็นของคณะสงฆ์ทั้งสองฝ่ายแตกแยกกันมากขึ้น คือ ฝ่ายมหาวีหารมีความคิดแบบอนุรักษนิยม ฝ่ายอภัยคีรีวิหารเป็นพวกหัวก้าวหน้า² แต่การอุปถัมภ์สงฆ์ทั้ง 2 ฝ่าย ยังเป็นภาระกิจสำคัญของกษัตริย์ ยกเว้นพระเจ้าโจระนาคะที่ทรงเป็นศัตรูกับคณะสงฆ์ ถึงกับให้ทำลายอารามหลายแห่ง ส่วนพระเจ้ากนิรชุนุติสสะก็ให้สังหารพระสงฆ์ที่ทรงระแวงว่าจะวางแผนปลงพระชนม์ อย่างไรก็ตามกษัตริย์ส่วนใหญ่ยังเลื่อมใสในพุทธศาสนา มีการสร้างอารามสถูปเจดีย์และพุทธรูปเป็นจำนวนมาก เช่นพระเจ้ามหาทฐิกมหรานาคะสร้างสถูป ๓ มิหินตเล พระเจ้าอิลนาคะสร้างเจดีย์ที่นาคะมหาวิหาร กษัตริย์อีกหลายพระองค์ส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งศึกษาของชาวพุทธ และสนับสนุนให้พระสงฆ์จาริกไปสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนตามหมู่บ้านต่างๆ ความศรัทธาในแนวทางพุทธศาสนาของกษัตริย์ยังมีผลไปถึงการออก

¹ Ananda W.P. Guruge. (2002). *op.cit.* p. 21.

² ปิยนาด (นิโครธา) บุนนาค. (2534). *เล่มเดิม*. หน้า 73.

กฎจักรเบียบประชาชน เช่น พระเจ้าอัมมทคามนีทรงบัญญัติ “กฎมาฆาตะ” ห้ามการฆ่าสัตว์ทำ
อาณาจักร¹

การสืบสันตติวงศ์ในสมัยนี้มีทั้งการสืบทอดจากพ่อไปสู่ลูกและจากพี่ไปสู่น้อง การแย่งชิงราช
สมบัติระหว่างเจ้านายราชวงศ์สิงหลเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง กษัตริย์หลายพระองค์อ่อนแอไม่มีความ
สามารถ อำนาจการปกครองตกอยู่กับแม่ทัพ พระมเหสี พระญาติหรือพระเถระ สถานการณ์บางครั้ง
เป็นโอกาสให้เจ้านายสตรีขึ้นปกครองอาณาจักร เช่น พระนางอนุลา ซึ่งปลงพระชนม์พระสวามีที่เป็น
กษัตริย์ในราชวงศ์ถึง 2 องค์ และตั้งตนเป็นกษัตริย์อยู่ระยะสั้นๆ ท่ามกลางความผันผวนทางการเมือง
ศรีลังกาในพุทธศตวรรษที่ 6 กลับมีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ อันเนื่องจากการค้าขายระหว่างประเทศ
โดยเฉพาะกับดินแดนทางตะวันตก ถึงกับมีการส่งคณะทูตไปติดต่อกับจักรวรรดิโรมัน แต่ที่สุดเกิดการ
แย่งชิงอำนาจภายในจนถูกอาณาจักรทมิฬแทรกแซง ราชวงศ์สิงหลสายพระเจ้าวิชยะจึงต้องสิ้นสุดลง

ราชวงศ์ลัมปะกัณณะ ราชตระกูลนี้เป็นสาขาหนึ่งของราชวงศ์สิงหล และเคยมีบทบาท
สำคัญในราชสำนักเดิมมาก่อน เมื่อราชวงศ์สิงหลอ่อนแอถึงที่สุด ราชตระกูลนี้จึงเข้ายึดอำนาจปกครอง
อยู่ประมาณ 300 ปี โดยยังคงมีการแย่งชิงอำนาจภายในอยู่เป็นระยะๆ

สมัยพระเจ้าวสกะเป็นยุคของความสงบรุ่งเรือง ปลอดภัยจากการรุกรานทั้งภายในนอกภายใน
บทบาทของกษัตริย์มิใช่เพียงการปกป้องศรัทธา หากแต่ยังเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาอาณาจักร รัช
สมัยนี้ประสบความสำเร็จในการปรับปรุงระบบชลประทานจนสามารถผลิตข้าวเพื่อการส่งออกได้² เมื่อ
เศรษฐกิจรุ่งเรืองจึงสามารถสร้างและซ่อมแซมอารามจำนวนมาก พระเจ้าคชพาหุที่ 1 ทรงผูกมิตรกับ
แคว้นเกาะ-ละ และได้รับชัยชนะในการต่อต้านทัพโจละ

กษัตริย์ในราชวงศ์นี้ยังคงเลื่อมใสและทำนุบำรุงพุทธศาสนา และใช้หลักจริยธรรมยุติธรรมใน
การปกครองประชาชน เช่น พระเจ้าสิรินาคะที่ 1 ทรงยกเลิกภาษีข้าว ซ่อมแซมอารามสำคัญเช่น รุวัน
วาลิสะยะ และปราสาทโลหะ พระเจ้าโหวริกติสสะ ทรงยกเลิกการลงโทษแบบจารีตนครบาล แต่ใน
รัชกาลนี้คณะสงฆ์แตกแยกเป็น 2 นิกาย เนื่องจากฝ่ายอภยคีรีวิหารได้รับเอากลุ่มไวตุลยะซึ่งเป็นมหา
นิกายเข้ามาสมทบ และมีอิทธิพลแข่งขันกันกับฝ่ายมหาวินหารซึ่งเป็นนิกายเถรวาท

ต่อมาราชวงศ์ลัมปะกัณณะอีกสาขาหนึ่งซึ่งอำนาจได้สำเร็จ พระเจ้าโคฐุภยะและพระราชวงศ์
ได้ปกครองอนุราชปุระต่อมาอีกหลายศตวรรษ พระเจ้าโคฐุภยะมีพระประสงค์จะฟื้นฟูและชำระพุทธ
ศาสนาให้บริสุทธิ์โดยการเข้าควบคุมฝ่ายอภยคีรีวิหารและกำจัดพวกไวตุลยะ แต่เจตจำนงนี้ล้มเหลวลง
ในสมัยพระเจ้ามหาเสนะ เนื่องจากพระองค์ทรงเลื่อมใสในภิกษุมหายาน และให้ทำลายฝ่ายมหาวินหารจน

¹ แหล่งเดิม. หน้า 75.

² Ananda W.P. Guruge. (2002). *op.cit.* p. 23.

เสียหายอย่างหนัก ที่สุดประชาชนที่ศรัทธาในกายเถรวาทก่อนการจลาจลต่อต้านจนประสบชัยชนะ พระเจ้ามหาเสนาะต้องยอมฟื้นฟูบูรณะฝ่ายมหาวีหาร ส่วนสงฆ์ที่เคยสนับสนุนกษัตริย์ได้แยกไปอยู่อารามใหม่คือเซตวัน นับเป็นคณะสงฆ์กลุ่มที่ 3 ของศรีลังกา¹ อย่างไรก็ตามพระเจ้ามหาเสนาะก็มีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน คือ การจัดสร้างอ่างเก็บน้ำถึง 10 แห่งทั้งในเมืองและเขตชนบท เช่น อ่างเก็บน้ำมินเนริยะ

พระเจ้ากิริติสิริเมวัติน (สิริเมฆวัตินะ) ได้ส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับอินเดียในสมัยพระเจ้าสมุทราชูปถัมภ์แห่งราชวงศ์คุปตะ เพื่อขอสร้างอาคารที่พักที่พุทธคยาสำหรับชาวสิงหลที่ไปจาริกแสวงบุญ เหตุการณ์สำคัญที่สุดในรัชกาลนี้ คือ มีผู้อัญเชิญพระทันตธาตุของพระพุทธเจ้าจากกลังครรัฐมาประดิษฐานในศรีลังกา² รัชกาลต่อมา มีการส่งเสริมงานช่างฝีมือ และศึกษาวิทยาการของอินเดีย ที่สำคัญคือ การแปลพระสูตรภาษาบาลีเป็นภาษาสิงหลในสมัยพระเจ้าพุทธทาสะ และการแปลพระไตรปิฎกฉบับภาษาสิงหลกลับเป็นภาษามคธในสมัยพระเจ้ามหามานะ ในรัชกาลนี้ยังมีการติดต่อเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างแดนทั้งจักรวรรดิโรมัน และจีน ทั้งยังมีนักแสวงบุญชาวจีนคือ ภิกษุฟาเหียนเดินทางมาพำนักอยู่ในอารามอภัยคีรีวิหาร แสดงถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่าง 2 อาณาจักร และการยอมรับของชาวพุทธในจีนว่าศรีลังกาคือศูนย์กลางสำคัญแห่งหนึ่งของพุทธศาสนา

หลังรัชสมัยพระเจ้ามหามานะ อาณาจักรสิงหลเกิดความแตกแยกจนพ่ายแพ้แก่พวกทมิฬจากอินเดียใต้ กษัตริย์ทมิฬยึดครองอนุราชปุระและแคว้นสิงหลทางภาคเหนือระหว่าง พ.ศ. 976 - 1003 แต่ก็ได้ทำร้ายประชาชนหรือทำลายพุทธศาสนา เจ้านายสิงหลหลบหนีไปอยู่เขตชนบทไม่สามารถกลับมายึดราชธานีคืน จึงเป็นการสิ้นสุดของราชวงศ์สิงหลทั้งสายตรงและสายสาขา

2.2 อนุราชปุระระยะหลัง (พ.ศ. 993 – 1572)

ระยะ 200 ปีแรกของสมัยนี้อนุราชปุระยังมีฐานะเป็นราชธานี จนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 13 กษัตริย์หลายพระองค์เริ่มเสด็จไปประทับที่โปโลนนรุวะ เนื่องจากมีชัยภูมิที่ดีกว่า โปโลนนรุวะจึงมีฐานะเป็นราชธานีคู่กับอนุราชปุระ กษัตริย์ที่ปกครองอนุราชปุระระยะหลังจะประกอบด้วยราชวงศ์ต่างๆ คือ ราชวงศ์พระเจ้าธาตุเสนะ ราชวงศ์พระเจ้าอัคคโคพิธิ ราชวงศ์พระเจ้ากัศยปะที่ 2 ราชวงศ์พระเจ้าเสนะที่ 1 และราชวงศ์พระเจ้ามหินทะที่ 4 สถาบันกษัตริย์ไม่มีเสถียรภาพ มีการแย่งชิงอำนาจภายในและการแทรกแซงรุกรานจากอินเดียบ่อยครั้ง

พระเจ้าธาตุเสนะยึดเมืองอนุราชปุระคืนจากทมิฬและสถาปนาราชวงศ์ใหม่ อาณาจักรสิงหลเจริญรุ่งเรืองทั้งด้านเศรษฐกิจและศาสนาวัฒนธรรม กษัตริย์ให้ความสำคัญกับทั้งมหาวีหารและอภัยคีรี

¹ Ibid. p. 25.

² ปิยนาด (นิโครธา) บุนนาค. (2534). *เล่มเดิม*. หน้า 79.

วิหาร วรรณกรรมศาสนาเรื่องสำคัญคือ คัมภีร์มหาวงศ์ซึ่งเป็นพงศาวดารทางประวัติศาสตร์ของศรีลังกา ก็ได้รับการรจนาขึ้นในสมัยนี้โดยพระมหานามะเถระ¹ ปลายรัชกาลเจ้าชายกัศยปะพระโอรสยี่ดออำนาจ และทรมานพระบิดาจนสวรรคต

พระเจ้ากัศยปะที่ 1 สถาปนาสิคิริยาเป็นราชธานีเนื่องจากมีภูมิประเทศที่ยากต่อการโจมตีของ ศัตรู ตัวพระราชวังสร้างอยู่บนยอดเขาสูง ก่อสร้างและตกแต่งอย่างงดงามด้วยอิทธิพลของศิลปะคุปตะ ของอินเดีย พระองค์สามารถดำรงอำนาจอยู่ได้ 18 ปี ก็พ่ายแพ้แก่พระอนุชา พระเจ้าโมคคัลลานะที่ 1 กลับมาใช้อนูราชปุระเป็นราชธานี ส่วนสิคิริยาถวายเป็นพระอาราม พระองค์พยายามจัดระเบียบคณะ สงฆ์และได้รับการยอมรับจากทุกนิกาย ในสมัยนี้ได้มีผู้อัญเชิญพระเศศธาดูของพระพุทธเจ้าจากพุทธคยา มาประดิษฐานในศรีลังกา

ศรีลังกาเกิดความวุ่นวายเนื่องจากการแย่งชิงอำนาจเป็นระยะกว่าศตวรรษ กษัตริย์ที่ปกครอง ในระยะต่อมายังคงทำนุบำรุงศาสนาอย่างดี บางองค์อุปถัมภ์ทั้ง 2 นิกาย เช่น พระเจ้าสิลกาลละ พระเจ้าอัคคโโพธิที่ 4 แต่บางองค์ก็พยายามจะขจัดกลุ่มที่แปลกแยก เช่น พระเจ้าอัคคโโพธิที่ 1 ทรงปราบปรามพวกไวดุลยะ พระเจ้าสิลเมฆวัณณะทรงลงโทษและเนรเทศสงฆ์ฝ่ายภิกษุวิหาลที่แตกแยก ถึงขั้นยกกำลังเข้าปะทะกัน และพระเจ้าเสนะที่ 2 ปราบปรามพวกนอกศาสนา ส่วนพระเจ้าอัคคโโพธิที่ 2 ทรงอุปถัมภ์ภิกษุวิหาลและเซตวันมากกว่ามหาวิหาร พระเจ้าทาฐุปติสสะที่ 2 เกิดขัดแย้งกับมหาวิหาร อย่างรุนแรงจนถูกบัตตนิกุชชกรรม²

กษัตริย์ยังให้ความอุปถัมภ์การจาริกคัมภีร์และวรรณกรรมศาสนาตลอดมา รวมทั้งริเริ่มจัด ประกอบกิจพิธีทางศาสนา ซึ่งเป็นแบบอย่างให้แก่ชาวพุทธในภูมิภาคอื่นๆ ด้วย เช่น พระเจ้าโมคคัลลานะที่ 3 เริ่มพิธีกฐิน พระเจ้าอัคคโโพธิที่ 4 เริ่มพิธีสวดพระปริตร พระเจ้ากัศยปะที่ 2 ให้แต่งคัมภีร์ฉบับย่อ เพื่อความสะดวกในการศึกษาธรรม

ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างอาณาจักรศรีลังกาและอาณาจักรในอินเดียได้มีอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งในลักษณะความร่วมมือช่วยเหลือและการรุกราน เช่นกรณีเจ้าชายโมคคัลลานะลี้ภัยจากพระเจ้ากัศยปะที่ 1 พระเชษฐาไปอยู่ในอินเดีย ในรัชกาลพระเจ้าอัคคโโพธิที่ 2 กษัตริย์แห่งกลิงครัฐและพระราชวงศ์ได้ลี้ภัยเข้ามาขออยู่ในศรีลังกา ส่วนพระเจ้ามนวัมมะแห่งศรีลังกาก็เคยลี้ภัยไปอยู่ในราชสำนักบัลลวะ และได้รับความช่วยเหลือจากกษัตริย์บัลลวะให้กลับมาปกครองศรีลังกา อิทธิพลของบัลลวะจึงปรากฏอยู่มากในงานศิลปะสถาปัตยกรรมของศรีลังกายุคนี้ สมัยพระเจ้าเสนะที่ 1 กองทัพปาณฑยะ

¹ Ananda W.P. Guruge. (2002). *op.cit.* p. 26.

² ชูศักดิ์ ทัพย์เกษร. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 117.

จากอินเดียได้ร่วมมือกับชาวทมิฬในศรีลังกา เข้าปล้นสะดมทำลายเมืองอนูราชปุระเสียหายอย่างหนัก พระเจ้าเสนะที่ 1 ต้องยอมสงบศึกและย้ายราชธานีไปอยู่ที่โปโลนนรุวะ

ถึงรัชสมัยพระเจ้าเสนะที่ 2 ทักษิณห์ได้ยกไปโจมตีและยึดครองอาณาจักรปาณฑยะอยู่ระยะหนึ่ง ถึงสมัยพระเจ้ากัศยปะที่ 5 กษัตริย์ปาณฑยะกลับขอให้ศรีลังกาช่วยเหลือในการทำศึกกับอาณาจักรโจละ แต่ก็ไม่สามารถยับยั้งกองทัพโจละได้ สมัยพระเจ้าทัปปุละที่ 5 กษัตริย์ปาณฑยะได้ขอลี้ภัยอยู่ในศรีลังกา พระเจ้าทัปปุละที่ 5 ต้องการส่งกองทัพไปช่วยแต่เจ้านายศรีลังกาอื่นๆ คัดค้าน กษัตริย์ปาณฑยะจึงหนีไปอยู่มะละบาร์และฝากเครื่องราชกกุธภัณฑ์ไว้ในศรีลังกา ซึ่งได้กลายเป็นชนวนสาเหตุให้กษัตริย์โจละใช้เป็นข้ออ้างในการรุกรานศรีลังกาในระยะต่อมา¹ จนพระเจ้าอุทยะที่ 4 ต้องทิ้งเมืองอนูราชปุระไปอยู่ที่แคว้นโรหนะ เมื่อรวบรวมกำลังได้จึงตอบโต้โดยการยกทัพไปโจมตีเขตประเทศราชของโจละทางตอนเหนือของศรีลังกา

ต้นพุทธศตวรรษที่ 16 พระเจ้ามหินทะที่ 4 กระชับไม้ตรีภักษ์อินเดียนได้โดยการอภิเษกกับเจ้าหญิงแห่งกลิงครรัฐ ปลายรัชสมัยนี้กองทัพโจละเริ่มบุกโจมตีศรีลังกาอีกครั้ง ในรัชกาลต่อมาพวกทมิฬในศรีลังกาก่อการกบฏยิ่งทำให้อาณาจักรอ่อนแอลง ในขณะที่อาณาจักรโจละเข้มแข็งขึ้นจนสามารถรวมรัฐในอินเดียไว้ได้ทั้งหมด จักรพรรดิราชาราชาแห่งโจละสามารถยึดครองดินแดนส่วนใหญ่ของศรีลังกาไว้ได้ ศรีลังกาตกเป็นประเทศราชของพระเจ้าราเชนทระที่ 1 แห่งอาณาจักรโจละระหว่าง พ.ศ. 1560 - 1613² มีศูนย์กลางการปกครองที่โปโลนนรุวะ พระเจ้ามหินทะที่ 5 พระราชวงศ์ มหามงกุฏของศรีลังกา และเครื่องราชกกุธภัณฑ์ของกษัตริย์ปาณฑยะถูกนำไปอินเดีย ระยะเวลาอิทธิพลของศาสนาฮินดูแผ่ขยายไปทั่วเขตยึดครองของโจละในศรีลังกา ชาวสิงหลต้องหันมานับถือศาสนาฮินดู ศึกษาภาษาสันสกฤต มีการสร้างรูปเคารพและศาสนสถานของฮินดู แม้แต่พระสงฆ์ในพุทธศาสนาก็ต้องปรับตัวให้คล้อยตามนโยบายของผู้ปกครอง

3. สมัยโปโลนนรุวะ (พุทธศตวรรษที่ 17 – 21)

ชาวสิงหลพยายามต่อสู้เพื่อเอกราชจนหลุดพ้นจากอำนาจการปกครองอาณาจักรโจละได้สำเร็จโดยการนำของพระเจ้าวิชัยพาหุ ประกอบกับราชวงศ์โจละในระยะนั้นเกิดศึกชิงราชสมบัติจึงไม่สามารถคงอำนาจในศรีลังกาต่อไปได้ อาณาจักรศรีลังกาในสมัยนี้มีความเจริญรุ่งเรืองเข้มแข็งสลับกับการแย่งชิงอำนาจและการรุกรานจากอินเดีย ศรีลังกายังได้ติดต่อเจริญไมตรีเพื่อการค้าและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับดินแดนห่างไกลเช่น พม่า ชาว จีน และอาหรับ ระยะแรกราชธานีอยู่ที่

¹ Ananda W.P. Guruge. (2002). *op.cit.* p. 28.

² ปิยนาด (นิโครธา) บุญนาค. (2534). *เล่มเดิม*. หน้า 90.

โปโลนนรฐะ ต่อมาจึงย้ายไปอยู่ในพื้นที่ตอนในเพื่อป้องกันการโจมตีจากศัตรูภายนอก คือ ที่เมืองทัมพ
เพนิยะ และคัมโปละ ประวัติศาสตร์สมัยนี้จึงแบ่งตามราชธานีเป็น 3 ระยะเวลา คือ

3.1 สมัยเมืองโปโลนนรฐะ (พ.ศ. 1613 – 1775)

นับแต่พุทธศตวรรษที่ 13 เมืองโปโลนนรฐะเพิ่มความสำคัญในฐานะเมืองสำหรับการแปร
พระราชฐานของพระเจ้าอัครโคพิริที่ 4 และเป็นราชธานีตลอดรัชสมัยพระเจ้าอัครโคพิริที่ 7 เนื่องจากเมือง
นี้มีชัยภูมิที่ยากต่อการโจมตีของศัตรู ทั้งยังมีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์สำหรับการเพาะปลูกขนาดใหญ่ได้
พระเจ้าเสนะที่ 2 ได้สร้างและปรับปรุงเมืองนี้จนเจริญรุ่งเรือง และทำที่สุดในช่วงที่โจละเข้าปกครองศรี
ลังกา ก็ได้ใช้เมืองนี้เป็นศูนย์กลางการบัญชาการ ดังนั้นเมื่อชาวสิงหลตั้งตัวเป็นอิสระผู้นำยัดโปโลนนร
ฐะได้จึงใช้เมืองนี้เป็นราชธานี

พระเจ้าวิชัยพาหุได้รับการสนับสนุนจากประชาชนให้ขึ้นเป็นผู้นำ ประกาศเอกราชขับไล่
โจละออกไปสำเร็จใน พ.ศ. 1613 พระองค์สร้างเสถียรภาพของอาณาจักรโดยการผูกไมตรีกับรัฐใน
อินเดียได้ด้วยวิธีเสกสมรสกับเจ้าหญิงของรัฐเหล่านั้น ขณะเดียวกันก็เสริมสร้างความแข็งแกร่งของ
เมืองโปโลนนรฐะ ซ่อมแซมอ่างเก็บน้ำเขื่อน อารามต่างๆ และปรับปรุงพุทธศตวรรษที่เสื่อมทราม
ลงอย่างมากระหว่างการปกครองของโจละ พระองค์ได้ส่งทูตไปพม่าเพื่อขอสงฆ์ที่นั่นมาสืบอายุพุทธ
ศาสนาในลังกา¹

ระยะต่อมาพระราชวงศ์แก่งแย่งอำนาจกันมากเป็นผลให้อาณาจักรแตกแยกเป็น 4 ส่วน
คือ แคว้นชรรฐะ แคว้นมยรรฐะ และแคว้นโรหนะอีก 2 เขต ในที่สุดพระเจ้าปรกรมพาหุที่ 1 ประสบชัยชนะ
สามารถรวมแคว้นทั้ง 4 เข้าด้วยกัน มีโปโลนนรฐะเป็นราชธานีที่เป็นระเบียบสวยงามและมั่นคง พระ
องค์ทรงเป็นมหาราชที่ยิ่งใหญ่ ทรงใส่พระทัยความเป็นอยู่ของประชาชนด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาด
ใหญ่ คือ อ่างปรกรมะ และปรับปรุงระบบชลประทานทั่วราชอาณาจักร พระองค์พยายามทำให้พุทธ
ศาสนามีความเข้มแข็งและบริสุทธิ์โดยการยกเลิกลัทธิไวตุลยะ ประสานสามัคคีระหว่างเถรวาทและ
มหายาน สร้างและซ่อมแซมศาสนสถานจำนวนมาก เช่น ลังกาติลทวิหาร เจดีย์เดมละมหาสยะ
สนับสนุนการเผยแผ่พุทธศาสนาไปสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้² โปโลนนรฐะจึงเป็นแหล่งศึกษารวม
ของสงฆ์จากภูมิภาคอื่นๆ รัชสมัยนี้ศรีลังกาได้รับชัยชนะในการทำสงครามกับต่างแดนหลายครั้งเช่น
สงครามกับพม่า แต่ไม่ประสบผลในการเข้าแทรกแซงสงครามสืบราชสมบัติของอาณาจักรปาณฑยะ

¹ ปิยนาด (นิโคธธา) บุนนาค. (2534). *เด็มเด็ม*. หน้า 95.

² Ananda W.P. Guruge. (2002). *op.cit.* p. 29.

ความวุ่นวายทางการเมืองเปิดโอกาสให้กษัตริย์เชื้อสายกสิงคะขึ้นปกครองศรีลังกา คือ พระเจ้านิสลังกะมัลละ ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของขุนนางและประชาชนสิงหล หลังรัชสมัยนี้เกิด สงครามชิงราชสมบัติอันยาวนานในที่สุด ที่สุดพระเจ้ามาฆะแห่งกสิงคะซึ่งนับถือศาสนาฮินดูได้อำง ลัทธิขึ้นเป็นกษัตริย์ที่ไปโลนนรเว พระองค์มิได้สนใจจะทำนุบำรุงซ่อมแซมบ้านเมืองหรือระบบ ชลประทานแต่อย่างใด ยิ่งกว่านั้นยังปกครองอย่างโหดร้ายทารุณ เป็นเหตุให้ชาวสิงหลจำนวนมาก ต้องหลบหนีจากเมือง เกิดภาวะความอดอยากขาดแคลนทั้งอาหารและกำลังคน ไปโลนนรเวเสื่อม ไทรมลงจนยากที่จะบูรณะฟื้นฟูได้

3.2 สมัยเมืองทัมพเทนิยะและยาปหุวะ (พ.ศ. 1775 – 1834)

ช่วงเวลาที่ชาวกสิงคะครอบครองเมืองไปโลนนรเวอยู่นั้น แคว้นสิงหลอื่นๆ ยังคงเป็นอิสระ ดั้งนั้นพระเจ้าวิชัยพาหุที่ 3 แห่งเมืองทัมพเทนิยะจึงสามารถรวบรวมกำลังขับไล่พวกกสิงคะออกไปได้ สำเร็จ ศรีลังกากลับมาเป็นปึกแผ่นโดยมีศูนย์กลางที่ทัมพเทนิยะ ความเจริญรุ่งเรืองของราชธานีใหม่นี้ ปรากฏอีกครั้งในสมัยพระเจ้าปรกรมพาหุที่ 2 พระองค์สามารถขับไล่ชาวทมิฬออกไปจากพื้นที่ภาค กลาง จึงได้เมืองอนูราชปุระและไปโลนนรเวกลับคืน ทรงพยายามฟื้นฟูบูรณะเมืองทั้ง 2 ขึ้นใหม่ สมัยนี้ ทพิสิงหลสามารถต่อต้านเอาชนะกองทัพของพระเจ้าจันทรภาณุแห่งแคว้นศรีธรรมมาโคกราช* ที่ยกมา รุกรานได้ถึง 2 ครั้ง การฟื้นฟูพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์และมั่นคงยังเป็นภารกิจสำคัญของกษัตริย์

ศรีลังกาต้องเผชิญกับการรุกรานของกองทัพปาณฑยะซึ่งเข้ามาอย่างต่อเนื่อง พระเจ้าภูวเนก พาหุที่ 1 จึงย้ายราชธานีไปอยู่ที่ยาปหุวะซึ่งเป็นเมืองป้อมปราการบนเขา สมัยนี้การค้าทางเรือของศรี ลังกายังรุ่งเรือง มีการส่งคณะทูตไปอียิปต์เมื่อ พ.ศ. 1826¹ เพื่อกระชับความสัมพันธ์แต่ในตอนปลาย รัชกาลศรีลังกาเกิดเหตุพิภิกภัยร้ายแรง เปิดโอกาสให้ทัพปาณฑยะรุกรานได้สำเร็จและยึดครองศรีลังกา อยู่กว่า 20 ปี ระยะนี้มีการจัดตั้งราชวงศ์ของทมิฬปกครองในเขตจัฟฟนา ยิ่งกว่านั้นพวกปาณฑยะยัง ได้แสดงชัยชนะด้วยการนำพระทันตธาตุไปไว้ที่อินเดีย อิทธิพลของศาสนาและวัฒนธรรมฮินดูกลับมา แพร่หลายทั่วไป

พระเจ้าปรกรมพาหุที่ 3 ได้นำพระทันตธาตุกลับคืนมาที่ไปโลนนรเว แต่ศรีลังกาคงอยู่ใต้อำ นาจของอาณาจักรปาณฑยะ อย่างไรก็ตามอาณาจักรปาณฑยะเรื่องอำนาจอยู่ได้ไม่นานก็ถูกกองทัพ ราชวงศ์โมกุลซึ่งเป็นมุสลิมโจมตีสลายอำนาจ ศรีลังกาพ้นจากการคุกคามของอินเดียได้ แต่กษัตริย์ใน ระยะต่อมาก็ไม่มีอำนาจพอที่จะรวบรวมแคว้นต่างๆ ไว้ในอำนาจ การไม่มีเอกภาพของศรีลังกาเป็นที่

* บนคราบสมุทรมาลายู เดิมชื่ออาณาจักรตามพรลิงก์ ปัจจุบันคือนครศรีธรรมราช

¹ Ananda W.P. Guruge. (2002). *op.cit.* p. 31.

รับรู้แม่แต่ในหมู่ชาวต่างชาติ เช่นบันทึกของอิบนู บาดตุตะชาวอาหรับ กล่าวว่า ดินแดนตอนเหนือของศรีลังกาเป็นเขตของกษัตริย์ทมิฬ ส่วนเมืองโคลอมโบเมืองท่าทางชายฝั่งตะวันตกเป็นเขตของโจรสลัดและชาวต่างชาติ² ดังนั้นเขตปกครองของกษัตริย์จึงมีเฉพาะตอนกลาง ประกอบกับการย้ายราชธานีบ่อยครั้งยิ่งทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ (ปลายสมัยได้ย้ายไปที่กูรูเนลละ และเกคัลละ)

3.3 สมัยเมืองคัมโปละ

ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 อาณาจักรศรีลังกาแยกเป็น 3 ส่วน พระเจ้าภูวเนกพาหุที่ 4 ครองแคว้นใหญ่ที่สุดมีราชธานีที่คัมโปละ ศาสนสถานในยุคนี้ได้รับอิทธิพลทั้งจากพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู ที่สำคัญคือวิหารลังกาติลกะและคัทลเทนิยะ ปลายรัชกาลชาวทมิฬจากแคว้นจัมปนาทางตอนเหนือได้ขยายอำนาจลงมาทางภาคกลาง และบังคับให้ชาวสิงหลส่งบรรณาการให้แก่ตน แต่แม่ทัพใหญ่ของพระเจ้าวิกรมพาหุที่ 4 สามารถยึดดินแดนส่วนใหญ่กลับคืนจากชาวทมิฬได้ หลังจากรัชกาลนี้ศรีลังกาเกิดปัญหาแย่งชิงราชสมบัติขึ้นอีก

ในสมัยทัมพเทนิยะและคัมโปละ ศรีลังกามีการติดต่อค้าขายกับจีนด้วยดี แต่ใน พ.ศ. 1951 กองเรือจีนของราชวงศ์หมิงนำโดยเจิ้งเหอได้เข้าแทรกแซงสงครามระหว่างชาวสิงหลและชาวทมิฬ เจิ้งเหอสามารถยึดเมืองหลวงและจับกุมกษัตริย์พร้อมราชวงศ์ส่งไปเป็นนักโทษที่เมืองจีน หลังจากนั้นศรีลังกาต้องส่งบรรณาการ (จิ้มก้อง) ให้จีนถึง 50 กว่าปี¹

4. สมัยติดต่อกับชาติตะวันตก (พ.ศ. 2048 – 2358)

เมื่อชาติตะวันตกค้นพบเส้นทางเดินเรือมาสู่เอเชีย ศรีลังกาซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าแห่งหนึ่งบนเส้นทางเดินเรือระหว่างอาหรับและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงได้รับความสนใจจากชาวตะวันตก นับแต่โปรตุเกส เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศสและอังกฤษ ศรีลังกาในยุคนี้อ่อนแออย่างมาก แยกแยกเป็นส่วนๆ คือ อาณาจักรจัมปนาของทมิฬเหนือ อาณาจักรโกตเตทางตะวันตกเฉียงใต้ และอาณาจักรแคนดีในที่ราบสูงตอนกลาง

4.1 สมัยอิทธิพลโปรตุเกส (ยุคเมืองโกตเต)

พระเจ้าปรกรมพาหุที่ 6 ได้สถาปนาเมืองโกตเตหรือศรีชยวัฒนปุระเป็นราชธานี ด้วยเหตุผลที่เมืองนี้มีป้อมปราการที่แข็งแกร่ง และตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความสะดวกในการจัดเก็บภาษีจากการค้าอบเชย

² ปิยนาด (นิโครธา) บุนนาค. (2534). *เด่มเดิม*. หน้า 106.

¹ Ananda W.P. Guruge. (2002). *Loc.cit.*.

ซึ่งส่งออกไปเมืองท่าโคลอมโบ¹ เมืองโกตเดดไม่มีสิ่งก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่โอ้อ่าเหมือนที่เมืองอนุราชปุระและไปโลนนูระ เนื่องจากเศรษฐกิจเริ่มทรุดโทรมอันเป็นผลจากการที่ศรีลังกาสูญเสียการเป็นศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศ เพราะพ่อค้าอาหรับสามารถเดินทางไปได้ติดต่อค้าขายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามพระเจ้าปรกรมพาทูที่ 6 ทรงประสบความสำเร็จในการทำสงครามปราบปรามดินแดนต่างๆ ทั้งของชาวสิงหล ชาววันนิยาร์ทางตอนกลาง และชาวทมิฬทางตอนเหนือ แต่แค่วันจัฟฟนากลับแยกตัวเป็นอิสระในสมัยพระเจ้าภูเวกพาทูที่ 6 ถึงแม้ว่าสถานการณ์การเมืองในสมัยนี้จะประสบความสำเร็จอยู่บ้าง แต่ด้านศาสนายังคงความรุ่งเรืองและยังมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูพุทธศาสนาในพม่าด้วย

โปรตุเกสเดินเรือมาถึงศรีลังกาเมื่อ พ.ศ. 2048 (ค.ศ. 1505) สามารถสร้างมิตรกับกษัตริย์แห่งโกตเดดจึงสามารถผูกขาดการค้าพริกไทยและอบเชยของเกาะนี้ ถึงแม้ว่าในระยะต่อมาโปรตุเกสจะรู้ว่าเครื่องเทศส่วนใหญ่มีใช้ผลผลิตของศรีลังกา แต่โปรตุเกสก็ยังขยายอิทธิพลต่อไปเพื่อประโยชน์ในการควบคุมเส้นทางการค้าในภูมิภาคนี้และการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ขณะเดียวกันการแย่งชิงอำนาจในหมู่เจ้านายก็ยังดำเนินต่อไปจนอาณาจักรแตกแยกเป็นหลายส่วน ที่สำคัญคือโกตเดดและสิตวากะ เป็นโอกาสสำคัญให้โปรตุเกสเข้าไปแทรกแซงและควบคุมราชสำนักโกตเดดได้สำเร็จ โดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าธรรมपालะหรือ Don Juan ซึ่งเปลี่ยนมานับถือคริสต์ศาสนา² ตามนโยบายของโปรตุเกส ศาสนาคริสต์และวัฒนธรรมคริสเตียนจึงแพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว

ส่วนอาณาจักรจัฟฟนา ในระยะแรกได้อนุญาตให้โปรตุเกสเผยแผ่ศาสนาคริสต์ได้อย่างเสรี แต่เมื่อจำนวนชาวทมิฬที่เข้ารับเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กษัตริย์แห่งจัฟฟนาจึงต่อต้านโปรตุเกสทั้งด้านศาสนาและการค้า โปรตุเกสตัดสินใจส่งกองทัพเข้าโจมตีจัฟฟนาถึง 3 ครั้ง จึงได้รับชัยชนะจับกษัตริย์และราชวงศ์แห่งจัฟฟนาส่งไปคุมขังไว้ที่เมืองกัวในอินเดีย เป็นการสิ้นสุดของอาณาจักรจัฟฟนา ใน พ.ศ. 2162 (ค.ศ. 1619)

ระยะต่อมาพระเจ้าราชาสิงหะที่ 1 แห่งสิตวากะเข้ายึดโกตเดด และทำสงครามขับไล่โปรตุเกสออกไป โดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐพันธมิตรในอินเดียได้ คือ กาลิกัตและมะละบาร์³ ซึ่งถูกโปรตุเกสคุกคามเช่นกัน ขณะเดียวกันพระองค์ก็พยายามกำจัดเจ้านายขุนนางฝ่ายตรงข้าม เป็นผลให้บุคคลเหล่านั้นหันไปพึ่งพิงโปรตุเกสมากขึ้น ที่สุดโปรตุเกสซึ่งมีอาวุธที่มีประสิทธิภาพมากกว่าก็สามารถ

¹ ปิยนาด (นิโคธรา) บุนนาค. (2534). *เล่มเดิม*. หน้า 109.

² Ananda W.P. Guruge. (2002). *op.cit.* p. 34.

³ *Ibid.* p. 35.

เอาชนะพระเจ้าราชาสิงหะที่ 1 และพันธมิตรได้ โปรตุเกสจึงยึดครองดินแดนส่วนใหญ่ของศรีลังกาไว้ได้ ยกเว้นอาณาจักรแคนดี้ซึ่งอยู่ตอนใน

4.2 สมัยอิทธิพลเนเธอร์แลนด์ (ยุคเมืองแคนดี้)

อาณาจักรแคนดี้เริ่มก่อตั้งขึ้นในสมัยคัมโปละ เนื่องจากกษัตริย์แห่งคัมโปละต้องการสร้างเมืองที่จะเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนา¹ ไว้ในบริเวณใกล้เคียง ในเมืองนี้จึงมีสถูปอารามและรูปเคารพในพุทธศาสนาทั้งเถรวาทและมหายานที่สำคัญ คือ อสภิกิริยาวิหาร สมัยพระเจ้าเสนาสัมมาตะ วิกิรพาหุ แคนดี้เป็นอาณาจักรสำคัญแห่งหนึ่งเนื่องจากมีประชากรธรรมชาติที่แข็งแกร่ง เพราะตั้งอยู่ในบริเวณหุบเขาบนเขตที่ราบสูงตอนกลางของเกาะและล้อมรอบด้วยเทือกเขาสูงถึง 3 แนว แต่ภายหลังถูกกษัตริย์แห่งลิตวาเกาะเข้ายึดครองอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง พระเจ้าวิมลธรรมสุริเยที่ 1 อดีตแม่ทัพในการขับไล่โปรตุเกส ได้สถาปนาราชวงศ์ใหม่ และอภิเษกกับเจ้าหญิงแห่งแคนดี้ คือ Donna Catherina เพื่อสร้างสิทธิอันชอบธรรมในการขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งแคนดี้

จะเห็นได้ว่าโปรตุเกสเข้ามาอิทธิพลในราชสำนักแคนดี้ถึงกับสามารถชักจูงให้พระราชาวงศ์ชั้นสูงเช่น โอรสธิดาของกษัตริย์เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ได้ ยิ่งกว่านั้นโปรตุเกสยังบีบบังคับให้กษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดี้หลายพระองค์ต้องทำสนธิสัญญาที่เสียเปรียบ กษัตริย์แคนดี้จึงพยายามแสวงหาชาวยุโรปชาติอื่นให้มาช่วยขับไล่โปรตุเกสออกไป แต่กลับกลายเป็นการทำให้เนเธอร์แลนด์ (ดัตช์) เข้ามาอิทธิพลแทนที่

พ.ศ. 2181 (ค.ศ. 1638) ดัตช์ตกลงเป็นพันธมิตรกับพระเจ้าราชาสิงหะที่ 2 เพื่อยึดป้อมปราการสำคัญของโปรตุเกสที่ปัตติคาลัว หลังจากนี้อีกเพียง 2 ปี ดัตช์ก็สามารถยึดเมืองท่าสำคัญของศรีลังกาไว้ เช่น ตรินโคมาลี กัลเล และเนกอมโบเป็นค่าตอบแทนในการช่วยขับไล่โปรตุเกส² ประมาณ 20 ปีต่อมาดัตช์เข้าแทนที่โปรตุเกสในโคลอมโบและจัฟฟนาได้สำเร็จ เป็นการสิ้นสุดสมัยอิทธิพลของโปรตุเกสใน พ.ศ. 2201 (ค.ศ. 1658) การขยายอิทธิพลอย่างรวดเร็วของดัตช์ทำให้พระเจ้าราชาสิงหะที่ 2 เกิดความวิตกกังวล พระองค์พยายามรักษาเมืองท่าทางชายฝั่งตะวันออกและสร้างความสัมพันธ์กับชาติยุโรปอื่นๆ เพื่อถ่วงดุลอำนาจกับพวกดัตช์ แต่ไม่ประสบผล

¹ Nimal de Silva. (2002). Kandy the History Hill Capital. In *The Culture Triangle of Sri Lanka*. p. 157.

² Ananda W.P. Guruge. (2002). *op.cit.* p. 35.

อาณาจักรแคนตีค้อยๆ เชื่อมลงทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง การแย่งชิงราชสมบัติเกิดขึ้นเสมอ จนถึงสมัยพระเจ้ากัตรีศรีราชสิงหะซึ่งมีเชื้อสายนายกักร์* บ้านเมืองเริ่มมีเสถียรภาพ ประชาชนให้การสนับสนุนเพราะกษัตริย์พยายามฟื้นฟูพุทธศาสนาในศรีลังกาให้กลับมาเจริญเข้มแข็ง หลังจากต้องประสบภาวะเสื่อมโทรมในสมัยโปรตุเกส ด้วยความอนุเคราะห์จากเรือสินค้าของดัชช พระองค์ได้ส่งสมณทูตไปติดต่อขอพระเถระผู้เคร่งครัดจากอาณาจักรพุทธอื่นๆ เช่น อยุธยาเพื่อมาช่วยปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ในศรีลังกา¹

นโยบายของดัชชในการควบคุมศรีลังกาแตกต่างไปจากโปรตุเกส กล่าวคือ ดัชชจะมุ่งการควบคุมผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ มิได้ให้การสนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ดัชชสามารถขยายอิทธิพลเข้าครอบครองดินแดนชายฝั่งทั้งหมดของศรีลังกา รวมทั้งควบคุมเส้นทางเดินเรือโดยรอบเกาะศรีลังกา อันเป็นผลจากสนธิสัญญาที่ทำกับกษัตริย์แห่งแคนตีใน พ.ศ. 2309 (ค.ศ. 1766)²

4.3 สมัยอิทธิพลอังกฤษ

อังกฤษและฝรั่งเศสเริ่มเข้ามาติดต่อกับศรีลังกาในระยะเวลาใกล้เคียงกัน แต่อังกฤษสามารถผูกมิตรกับกษัตริย์นายกักร์ได้ อังกฤษและฝรั่งเศสแข่งขันในการเข้ายึดเมืองท่าตรินโคมาลีและอังกฤษประสบชัยชนะเด็ดขาดใน พ.ศ. 2338 (ค.ศ. 1795) ปีเดียวกันนั้นอังกฤษมีชัยเหนือจัฟฟนาและรูกคืบไปยึดโคลอมโบโดยไม่มีการต่อต้าน

การเปลี่ยนดุลยภาพในยุโรปหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสและยุคนโปเลียน อังกฤษได้เป็นมหาอำนาจทางทะเล และมีอิทธิพลเหนือกลุ่มประเทศที่ต่อต้านนโปเลียน อังกฤษจึงถือโอกาสนี้เข้าแทนที่เขตอิทธิพลของดัชชในศรีลังกาได้หมดใน พ.ศ. 2339 (ค.ศ. 1790) และประกาศให้ดินแดนส่วนนี้ของศรีลังกา มีฐานะเป็นรัฐอาณานิคม (Crown Colony) ตั้งแต่ พ.ศ. 2345 (ค.ศ. 1802) ส่วนอาณาจักรแคนตีได้ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษโดยสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2358 (ค.ศ. 1815) เนื่องจากพระเจ้าศรีวิกรมราชาสิงหะ กษัตริย์องค์สุดท้ายปกครองอย่างเข้มงวด และยังขัดแย้งกับคณะขุนนางที่ควบคุมอำนาจการบริหาร จนเป็นช่องทางให้อังกฤษเข้ายึดครองแคนตีได้สำเร็จ³ เป็นอันสิ้นสุดระบบกษัตริย์และความเป็นอาณาจักรของศรีลังกา

* มาจากมาลาบาร์ ชายฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดีย

¹ *Ibid.* p. 38.

² *Ibid.* p. 36.

³ *Ibid.* p. 37.

บทสรุป

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมศรีลังกามีรากฐานจากพุทธศาสนา แต่ความเจริญหรือความเสื่อมของอาณาจักรล้วนมาจากบทบาทของกษัตริย์ และมีความเกี่ยวข้องจากภายนอกเป็นปัจจัยเสริมมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากพระเจ้าวิชัยผู้ก่อตั้งอาณาจักรและกษัตริย์ในระยะแรกๆ ล้วนเสด็จมาจากอินเดีย และพยายามกระชับไมตรีกับรัฐในอินเดียได้ด้วยกันการเสกสมรสกับเจ้าหญิงของแคว้นเหล่า นั้น เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งวรรณะกษัตริย์ของผู้สืบสายโลหิตของพระองค์ ตลอดจนเพื่อความแข็งแกร่งของวัฒนธรรมอารยัน แต่การเสกสมรสในระยะหลังมีขึ้นด้วยเหตุผลของการแสวงหาพันธมิตรเพื่อความยั่งยืนของกษัตริย์พระองค์นั้นๆ ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาการแย่งชิงราชสมบัติระหว่างเจ้านายในราชวงศ์หรือจากแม่ทัพขุนนางที่มีอำนาจซึ่งเกิดขึ้นตลอดมา ความแตกแยกดังกล่าวนำมาซึ่งการฆ่าฟันทำลายล้างในหมู่พระราชวงศ์แม้แต่ผู้ที่เป็นญาติสนิท เช่น กรณีของพระเจ้ากัศยปะที่ 1 ซึ่งได้กักขังทรมานพระเจ้าธาดุเสนะพระบิดาจนสวรรคต รวมทั้งกรณีของพระนางอนุลาที่สังหารกษัตริย์ผู้สวามี

ปัญหาการแย่งชิงราชสมบัติได้นำอันตรายอย่างใหญ่หลวงมาสู่ศรีลังกา คือ การรุกรานและยึดครองจากต่างชาติ กลุ่มแรกคือบรรดารัฐในอินเดียใต้ ที่สำคัญคือชาวทมิฬแห่งแคว้นปาดนยะแคว้นปัลลวะ และแคว้นโจละ กษัตริย์เชื้อสายทมิฬเข้าปกครองศรีลังกาเป็นระยะๆ ทั้งสมัยอนูราธปุระและโปโลนนรุวะ บางครั้งก็ยึดครองศรีลังกาเป็นประเทศราช ส่วนกลุ่มสำคัญในระยะหลัง คือ การเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ของชาวยุโรป ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 จนศรีลังกาต้องตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ใน พ.ศ. 2358 ชาวต่างชาติเหล่านี้นอกจากจะรุกรานโดยตรงแล้วยังได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอีกด้วย ที่สำคัญ คือ ชาวทมิฬซึ่งยึดครองบริเวณคาบสมุทรภาคเหนือตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 4 และเริ่มเกิดความขัดแย้งเนื่องจากระยะนั้นอาณาจักรสิงหลได้เปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนาแล้ว ในขณะที่ทมิฬจากอินเดียใต้ยังคงนับถือฮินดู ชาวทมิฬในภายหลังยังได้ก่อตั้งเป็นอาณาจักรจัมปนาแห่งแย่งอำนาจการปกครองกับอาณาจักรสิงหล ชาวทมิฬในศรีลังกาเพิ่มจำนวนสูงขึ้นหลังการยึดครองของอังกฤษ เนื่องจากอังกฤษสนับสนุนให้ชาวทมิฬกลุ่มใหม่จากอินเดียเข้ามาอยู่ในศรีลังกา เพื่อมาเป็นแรงงานในไร่ชาและสวนยางตามนโยบายเกษตรกรรมแผนใหม่ของอังกฤษ แต่ชาวทมิฬกลุ่มหลังไม่สามารถหล่อหลอมเข้ากับชาวสิงหลเหมือนเช่นทมิฬยุคก่อน และกลายเป็นที่มาของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน

การติดต่อกับอินเดียในบางครั้งก็เป็นผลดีแก่ศรีลังกา โดยเฉพาะในช่วงพุทธศตวรรษแรกๆ อันได้แก่การติดต่อระหว่างพระเจ้าเทวานัมปิยะติสสะและพระเจ้าอโศกแห่งอินเดีย ซึ่งมีผลให้พุทธศาสนาได้เข้ามาตั้งมั่นประดิษฐานในศรีลังกา ในช่วงระยะต่อมากษัตริย์ศรีลังกาได้สนับสนุนให้มีการเผยแผ่พุทธศาสนาไปยังดินแดนต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่เมื่อพุทธศาสนาในศรีลังกาเสื่อม

โทรมลงอันเป็นผลจากการเข้ามาปกครองของทมิฬซึ่งนับถือศาสนาฮินดู และโปรตุเกสซึ่งเผยแผ่ศาสนาคริสต์ กษัตริย์ศรีลังกาจึงได้ติดต่อขอพระเถระจากดินแดนพุทธที่เข้มแข็งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาฟื้นฟูพุทธศาสนาในศรีลังกา

กษัตริย์ศรีลังกาได้นำหลักธรรมะในพุทธศาสนามาใช้เป็นหลักในการปกครองอาณาจักรและประชาชน ทั้งนี้ชาวสิงหลมีความเชื่อว่าความมั่งคั่งบริบูรณ์ของอาณาจักรขึ้นอยู่กับกษัตริย์ผู้ทรงคุณธรรม ดังนั้นกษัตริย์จึงต้องยึดมั่นในศีลธรรมมีจริยาวัตรเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์¹ มิฉะนั้นบ้านเมืองอาจประสบพิกษภัยร้ายแรงได้ กษัตริย์ศรีลังกาส่วนใหญ่ยังมุ่งการทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ตั้งหลักฐานการสร้างโรงอาหารประจำตามอารามต่างๆ นอกจากนี้ยังยึดถือแนวคิดที่ว่ากษัตริย์มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองบาตร จีวร และพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า (พระรากขวัญและพระทันตธาตุ)² ดังนั้นสิ่งสำคัญเหล่านี้จึงได้รับการอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ ณ เมืองที่เป็นราชธานีของกษัตริย์แต่ละยุคแห่งประดิษฐานปัจจุบันสุดท้ายของพระทันตธาตุ คือ ที่เมืองแคนดี้

หลักฐานการทำนุบำรุงพุทธศาสนาของกษัตริย์ศรีลังกาที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน คือ โบราณวัตถุสถานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และปราสาทราชวังเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะที่เมืองอนุราชปุระและโปโลนนรุวะ ทั้งพระมหาสถูป เจดีย์สถาน ตลอดจนพระอารามต่างๆ เช่น ฐุปาราม มหินิตเล ลังกาทิลกวิหาร วิหารถ้ำที่ดัมบูลละ ลีคิริยา ฯลฯ โบราณสถานเหล่านี้ทรงคุณค่าทั้งด้านประวัติศาสตร์และศิลปสถาปัตยกรรมจนได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกโลก การอุปถัมภ์พุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งอีกภารกิจหนึ่งของกษัตริย์ คือ การจัดสังคายนาพระไตรปิฎก ซึ่งมีขึ้นในศรีลังกาถึง 4 ครั้ง

บทบาทของกษัตริย์ศรีลังกาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การดูแลทุกข์สุขของประชาชนทั้งความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิต และด้านสาธารณสุข เช่น การตั้งโอสถศาลาและกำหนดให้มีหมอประจำตำบล³ จารึกและหลักฐานโบราณคดีแสดงว่ากษัตริย์ส่วนใหญ่ให้ความสนใจปรับปรุงระบบชลประทานของอาณาจักรด้วยการสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ และขุดคลองสาขาจากลำน้ำใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากเมืองราชธานี ในระยะแรกคืออนุราชปุระและโปโลนนรุวะล้วนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้ง ถ้าฝนไม่ตกตามฤดูกาลก็ไม่สามารถจะทำการเพาะปลูกได้ ยิ่งเมื่อประชากรขยายตัวเพิ่มขึ้น ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคก็ยิ่งเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นการสร้างและพัฒนาระบบชลประทานจึงเป็นภารกิจสำคัญเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง แต่ถ้าหากกษัตริย์พระองค์ใดไม่สนใจจะปรับปรุงซ่อมแซมระบบชลประทานดังกล่าว ก็จะมีผลถึงความทุกข์ยากของประชาชน เช่น กรณีพระเจ้า

¹ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 84.

² ปิยนาด (นิโครธา) บุนนาค. (2534). *เล่มเดิม*. หน้า 89.

³ *แหล่งเดิม*. หน้า 79.

มาฆะที่มีผลให้เมืองโปโลนนรุวะเสียมโทรมจนถูกทิ้งร้าง อ่างเก็บน้ำสำคัญที่มีขนาดใหญ่ในยุคโบราณ
บางแห่งยังสามารถใช้ประโยชน์ได้มาถึงปัจจุบัน

เหตุการณ์สำคัญสมัยอาณาจักรศรีลังกา

สมัยราชธานี	รายพระนามกษัตริย์	เหตุการณ์สำคัญ
ก่อนสมัยอนูราธปุระ	1. พระเจ้าวิชัยยะ (พ.ศ. 1 – 38)	- การสถาปนาราชวงศ์สิงหล แห่งศรีลังกา
	2. พระเจ้าป้อนทวาสุเทวะ (พ.ศ. 39 – 69)	- ไม่ตรีกับอินเดียได้ ขยายอาณาจักรของชาวสิงหล
สมัยอนูราธปุระ <u>อนูราธปุระระยะแรก</u>	1. พระเจ้าป้อนทุกาภยะ (พ.ศ. 105 – 136)	- สถาปนาอนูราธปุระเป็นราชธานี สร้างอ่างเก็บน้ำ
	2. พระเจ้าเทวานัมปิยะติสสะ (พ.ศ. 296 – 336)	- ไม่ตรีกับพระเจ้าอโศกมหาราช พระมหินทเถระประดิษฐานพุทธศาสนาในศรีลังกา ปลุกกิ่งพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยา ได้พระรากขวัญข้างขวาและบาตรของพระพุทธเจ้า สังคายนาพระไตรปิฎก
	3. พระเจ้าเอลละ (พ.ศ. 398 – 442)	- กษัตริย์เชื้อสายทมิฬปกครองด้วยความยุติธรรม
	4. พระเจ้าทภูสุมานี (พ.ศ. 442 – 466)	- กอบกู้เอกราชจากทมิฬ สร้างวันวาฬิสยะมหาสถูป
	5. พระเจ้าสัทธาติสสะ (พ.ศ. 466 – 484)	- สร้างอ่างเก็บน้ำ
	6. พระเจ้าวัฏฐคามนี (พ.ศ. 514 – 526)	- ทำสงครามขับไล่ทมิฬ คณะสงฆ์แตกแยก (มหาวิหาร – อภัยคีรีวิหาร) สังคายนาพระไตรปิฎก
	7. พระเจ้าโจระนาคะ (พ.ศ. 540 – 552)	- ต่อต้านศาสนา - มเหสีคือ พระนางอนุลา ตั้งตัวเป็นกษัตริย์ (พ.ศ. 555 - 559)
	8. พระเจ้ามหาทฐิกมทานาคะ (พ.ศ. 610 – 622)	- สร้างมหาสถูป ณ มินินตเล
	9. พระเจ้าอัมมันทคามนี	- เริ่มบัญญัติกฎ "มาฆาตะ" ห้ามการฆ่า

	(พ.ศ. 622 – 632)	สัตว์
	10. พระเจ้าอิลนาคะ (พ.ศ. 636 – 645)	- สร้างอ่างเก็บน้ำ
	11. พระเจ้าวสภะ (พ.ศ. 670 – 714)	- ปรับปรุงระบบชลประทาน ส่งข้าวเป็น สินค้าออก
	12. พระเจ้าสิรินาคะที่ 1 (พ.ศ. 738 – 757)	- ยกเลิกภาษีข้าว ช่อมแซมอารามสำคัญ
	13. พระเจ้าไวหริกิติสสะ (พ.ศ. 812 – 834)	- ปรับปรุงกฎหมาย เลิกการลงโทษแบบ จารีตนครบาล นิยามมหายานเริ่มเข้ามา
	14. พระเจ้าโคธฐภยะ (พ.ศ. 852 – 865)	- ชำระพุทธศาสนาให้เป็นแบบเถรวาท
	15. พระเจ้ามหาเสนะ (พ.ศ. 877 – 905)	- สนับสนุนนิยามมหายาน สร้างอ่างเก็บ น้ำจำนวนมาก
	16. พระเจ้าสิริเมฆวัณณะ (พ.ศ. 905 – 932)	- ไม่ตรีกับอินเดีย ได้พระทันตธาตุ พระพุทธรูปจากกบิลนคร
	17. พระเจ้าพุทธทาสะ (พ.ศ. 936 -)	- สร้างโอสถศาลา และออกกฎหมายให้มี หมอประจำตำบล
	18. พระเจ้ามหานามะ (พ.ศ. 952 – 974)	- ไม่ตรีกับโรมัน และจีน สังคายนาพระไตรปิฎก
<u>อนุราชปุระระยะหลัง</u>	1. พระเจ้าธาตุนะ (พ.ศ. 993 – 1021)	- กอบกู้เอกราชจากทมิฬ เริ่มราชวงศ์ใหม่ ปรับปรุงบ้านเมือง สร้างอ่างเก็บน้ำ
	2. พระเจ้ากัศยปะที่ 1 (พ.ศ. 1021 – 1039)	- สร้างสิคิริยาเป็นราชธานี
	3. พระเจ้าคิลกาละ (พ.ศ. 1067 – 1080)	- ได้พระเกศธาตุของพระพุทธรูป สร้างโรงพยาบาล
	4. พระเจ้าโมคคัลลานะที่ 2 (พ.ศ. 1080 – 1099)	- ส่งเสริมการศึกษาธรรมะของสงฆ์และ ประชาชน
	5. พระเจ้าอัคคโพธิที่ 1 (พ.ศ. 1111 – 1144)	- ปรับปรุงระบบชลประทาน ส่งเสริม วรรณกรรม
	6. พระเจ้าอัคคโพธิที่ 2	- สร้างอ่างเก็บน้ำทั่วอาณาจักร

	(พ.ศ. 1144 – 1154)	กษัตริย์กสิงครรัฐขอลี้ภัยอยู่ในศรีลังกา
	7. พระเจ้าโมคคัลลานะที่ 3 (พ.ศ. 1154 – 1160)	- เริ่มประกอบพิธีกฐิน
	8. พระเจ้ากัศยปะที่ 2 (พ.ศ. 1184 – 1193)	- แต่งคัมภีร์ฉบับย่อ ส่งพระสงฆ์ไปเผยแผ่ ธรรมะทั่วอาณาจักร
	9. พระเจ้าทาสูปติสสะที่ 2 (พ.ศ. 1193 – 1201)	- ถูกฝ่ายมหาวีหαρประกาศคว่ำบาตร (ปิดตินิกุชกรรม)
	10. พระเจ้าอัคคโพิธิที่ 4 (พ.ศ. 1201 – 1217)	- เริ่มการสวดพระปริต เริ่มไปประทับที่ โปโลนนรุวะ
	11. พระเจ้ามนวัมมะ (พ.ศ. 1219 – 1254)	- ไม่ตรีกับกษัตริย์แห่งปัลลวะ มีความสามารถด้านกฎหมาย
	12. พระเจ้าอัคคโพิธิที่ 7 (พ.ศ. 1309 – 1315)	- ใช้โปโลนนรุวะเป็นราชธานี
	13. พระเจ้าเสนะที่ 1 (พ.ศ. 1374 – 1394)	- ถูกกองทัพปาณฑยะรุกรานจนต้องไปอยู่ ที่โปโลนนรุวะ
	14. พระเจ้าเสนะที่ 2 (พ.ศ. 1394 – 1428)	- โจมตีอาณาจักรปาณฑยะ ปรามปราม พวกนอกรีตศาสนา
	15. พระเจ้ากัศยปะที่ 5 (พ.ศ. 1456 – 1466)	- ส่งเสริมวรรณกรรมภาษาสิงหล
	16. พระเจ้าทัปปุละที่ 5 (พ.ศ. 1466 – 1477)	- กษัตริย์ปาณฑยะลี้ภัยจากพวกโจละมา ขอพึ่งศรีลังกา
	17. พระเจ้าอุทยะที่ 4 (พ.ศ. 1488 – 1496)	- กษัตริย์โจละเข้าโจมตี จนต้องทิ้งราชธานี
	18. พระเจ้ามหินทะที่ 4 (พ.ศ. 1499 – 1515)	- ไม่ตรีกับแคว้นกสิงครรัฐ ถือคติว่ากษัตริย์ ต้องปกป้องบาตรและจีวรของพระพุทธเจ้า
	19. พระเจ้ามหินทะที่ 5 (พ.ศ. 1524 – 1572)	- ถูกกษัตริย์โจละจับไปไว้ที่อินเดียและยึด ศรีลังกาเป็นประเทศราช
สมัยโปโลนนรุวะ เมืองโปโลนนรุวะ	1. พระเจ้าวิชยพาหุ (พ.ศ. 1612 – 1657)	- โปโลนนรุวะเป็นราชธานี ปรับปรุงบ้าน เมืองและอ่างเก็บน้ำ ไม่ตรีกับรัฐอินเดียได้

		ฟื้นฟูพุทธศาสนา
	2. พระเจ้าปรกรมพาทูที่ 1 (พ.ศ. 1690 – 1729)	- รวบรวมอาณาจักรเป็นปึกแผ่น ทำสงครามกับพม่าและสงครามสืบราชสมบัติของปาณทยะ ซ่อมแซมและสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ สร้างเจดีย์ เทมละมหาสยะ สังคายนาพระไตรปิฎก
	3. พระเจ้านิสสังกะมัลละ (พ.ศ. 1730 – 1739)	- กษัตริย์เชื้อสายสิงหล-กสิงคะ ให้สร้างจารึกพระราชกรณียกิจ
	4. พระนางลีลาวดี (พ.ศ. 1740 – 1743 และ พ.ศ. 1752 - 1754)	- มเหสีพระเจ้าปรกรมพาทูที่ 1 ขึ้นครองระหว่างเกิดความวุ่นวาย
	5. พระเจ้ามาฆะ (พ.ศ. 1757 – 1775)	- กษัตริย์ชาวกลิงคะปกครองศรีลังกาอย่างทารุณ
เมืองทัมพเทนิยะและเมืองยาปูหะ	1. พระเจ้าวิชัยพาทูที่ 3 (พ.ศ. 1775 – 1779)	- ขับไล่วกทมิฬและใช้ทัมพเทนิยะเป็นราชธานี ชำระพุทธศาสนา
	2. พระเจ้าปรกรมพาทูที่ 2 (พ.ศ. 1779 – 1814)	- ฟื้นฟูบูรณะและไปไล่นารูระเอาชนะการรุกรานของอาณาจักรศรีธรรมมาโคกราช
	3. พระเจ้าภูวเนกพาทูที่ 1 (พ.ศ. 1816 – 1827)	- ไม่ตรงกับอียิปต์ ปลายรัชกาลถูกปาณทยะยึดครอง และนำพระทันตธาตุไปด้วย
	4. พระเจ้าปรกรมพาทูที่ 3 (พ.ศ. 1827 – 1834)	- ขอพระทันตธาตุกลับคืน
เมืองคัมโปละ	1. พระเจ้าภูวเนกพาทูที่ 4 (พ.ศ. 1889 – 1896)	- คัมโปละเป็นราชธานี สร้างวิหารลังกาติลก ทมิฬในจำฟพนามีอิทธิพลมากขึ้น
	2. พระเจ้าวิกรมพาทูที่ 4 (พ.ศ. 1896 – 1918)	- ปฏิรูปวงการสงฆ์ เริ่มสร้างเมืองป้อมที่โกตเต
	3. พระเจ้าวิชัยพาทูที่ 4	- เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจรุนแรง เจ็จเหอ นำกองเรือจีนของรุกรานศรีลังกา พ.ศ. 1951
สมัยติดต่อกับตะวันตก	1. พระเจ้าปรกรมพาทูที่ 6	- โกตเตเป็นราชธานี มีไมตรีกับจีน

สมัยอิทธิพลโปรตุเกส (ยุคเมืองโกตเต)	(พ.ศ. 1953 – 2011)	บำรุงศาสนาและวรรณกรรม
	2. พระเจ้าปรกรมพาทูที่ 8 (พ.ศ. 2028 – 2061)	- โปรตุเกสเข้ามาติดต่อกับ พ.ศ. 2048 (ค.ศ. 1505) และเผยแผ่ศาสนาคริสต์ศาสนาอย่างได้ผล
	3. พระเจ้าธรรมปาละ (พ.ศ. 2094 – 2140)	- นับถือศาสนาโปรตุเกสมีอิทธิพลเหนือราชสำนักและผูกขาดการค้าบเซย
	4. พระเจ้าราชาสิงหะที่ 1 (พ.ศ. 2097 – 2136)	- กษัตริย์แห่งลิดวาเกาะเข้าปกครองโกตเตพยายามต่อต้านโปรตุเกส
สมัยอิทธิพล เนเธอร์แลนด์ (ยุคเมืองแคนดี้)	1. พระเจ้าวิมลธรรมสุริเยที่ 1 (พ.ศ. 2133 – 2147)	- สถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้นปกครองแคนดี้
	2. พระเจ้าราชาสิงหะที่ 2 (พ.ศ. 2172 – 2230)	- ไม่ตรีกับดัชเพื่อถ่วงดุลโปรตุเกส แต่ดัชกลับเข้าควบคุมเมืองท่าและเส้นทางเดินเรือของศรีลังกา
	3. พระเจ้ากัรติศรีราชสิงหะ (พ.ศ. 2290 – 2323)	- คณะสงฆ์สยามวงศ์ช่วยฟื้นฟูพุทธศาสนาในศรีลังกา ดัชทำสนธิสัญญาควบคุมเส้นทางเดินเรือรอบเกาะ พ.ศ. 2309
สมัยอิทธิพลอังกฤษ	1. พระเจ้าศรีวิกรมราชาสิงหะ (พ.ศ. 2341 – 2358)	- กษัตริย์องค์สุดท้ายของแคนดี้และศรีลังกา ก่อนตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษโดยสมบูรณใน พ.ศ. 2358 (ค.ศ. 1815)

บรรณานุกรม

หนังสือ

ชูศักดิ์ ทิพเกษตร. (2508). *พระพุทธรูปในศรีลังกา*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ปิยนารถ (นิโครธา) บุญนาค. (2534). *ประวัติศาสตร์และอารยธรรมของศรีลังกา สมัยโบราณถึง
ก่อนสมัยอาณานิคม และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างศรีลังกากับไทย*.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาวงศ์พงสาวดาร เล่ม 1. (ม.ป.ท. : ม.ป.ป.).

De Silva, Nimal. (2002). Kandy the History Hill Capital. *In the Culture Triangle of Sri
Lanka*. 4th ed. pp. 156 – 175. Colombo : Unesco Publishing. CCF.

Guruge, Ananda W.P. (2002). From Tamaraparni to Taprobane and from Ceylon to Sri
Lanka. *In the Culture Triangle of Sri Lanka*. 4th ed. pp. 156 – 175. Colombo :
Unesco Publishing. CCF.

ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

Derniyagala, S.U. (1996, /8-14 September). Pre – and Protolhistoric Settlement in Sri
Lanka. *Proceedings of the XII Congress Forli. Italy*. pp. 285. Retrieved. May
9, 2005, from <http://www.Virtual Library – Sri Lanka>.

<http://www.lankalibrary.com>. Retrieved.

[http://www.virtual Library:great Dynasty of Sri Lanka\(B.C.543-1815\)](http://www.virtual Library:great Dynasty of Sri Lanka(B.C.543-1815))

<http://www.wikipedia.org/wik/Sri Lanka>.